HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a șasea)

19 noiembrie 2020*

„Trimitere preliminară – Spațiul de libertate, securitate și justiție – Politica în materie de azil – Directiva 2011/95/UE – Condiții de acordare a statutului de refugiat – Refuzul de a efectua serviciul militar – Articolul 9 alineatul (2) litera (e) – Dreptul țării de origine care nu prevede dreptul la obiecție pe motive de conștiință – Protecția persoanelor care au fugit din țara de origine după expirarea termenului pentru amânarea serviciului militar – Articolul 9 alineatul (3) – Legătură între motivele menționate la articolul 10 din această directivă și urmărirea penală și sancțiunile vizate la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din directiva menționată – Probă”

În cauza C-238/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Verwaltungsgericht Hannover (Tribunalul Administrativ din Hanovra, Germania), prin decizia din 7 martie 2019, primită de Curte la 20 martie 2019, în procedura

EZ

împotriva

Bundesrepublik Deutschland,

CURTEA (Camera a șasea),

compusă din domnul J.-C. Bonichot (raportor), președintele Camerei întâi, îndeplinind funcția de președinte de cameră, doamna C. Toader și domnul M. Safjan, judecători,

avocat general: doamna E. Sharpston,

grefier: domnul R. Schiano, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 5 martie 2020,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru EZ, de S. Schröder, Rechtsanwältin;

– pentru Bundesrepublik Deutschland, de A. Horlamus, în calitate de agent;

– pentru guvernul german, de R. Kanitz, în calitate de agent;

– pentru Comisia Europeană, de S. Grünheid și M. Condou-Durande, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: germana.

după ascultarea concluziilor avocatei generale în ședința din 28 mai 2020,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 9 alineatul (2) litera (e) și alineatul (3) din Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate (JO 2011, L 337, p. 9).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între EZ, resortisant sirian, pe de o parte, și Bundesrepublik Deutschland (Republica Federală Germania), pe de altă parte, în legătură cu decizia Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Oficiul Federal pentru Migrație și Refugiați, Germania) prin care reclamantului i s-a refuzat acordarea statutului de refugiat.

Cadrul juridic

Convenția de la Geneva

3 Potrivit articolului 1 secțiunea A din Convenția privind statutul refugiaților, semnată la Geneva la 28 iulie 1951 [*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 189, p. 150, nr. 2545 (1954)] și care a intrat în vigoare la 22 aprilie 1954, astfel cum a fost completată prin Protocolul privind statutul refugiaților, încheiat la New York la 31 ianuarie 1967, care a intrat în vigoare la 4 octombrie 1967 (denumită în continuare „Convenția de la Geneva”):

„Pentru scopurile prezentei convenții, termenul de refugiat se va aplica oricărei persoane:

[…]

(2) care, în urma […] unor temeri justificate de a fi persecutată datorită rasei, religiei, naționalității, apartenenței la un anumit grup social sau opiniilor sale politice, se află în afara țării a cărei cetățenie o are și care nu poate sau, datorită acestei temeri, nu dorește protecția acestei țări; sau care, neavând nicio cetățenie și găsindu-se în afara țării în care avea reședința obișnuită ca urmare a unor astfel de evenimente, nu poate sau, datorită respectivei temeri, nu dorește să se reîntoarcă.

[…]”

Directiva 2011/95

4 Considerentele (2), (4), (12), (24) și (29) ale Directivei 2011/95 au următorul cuprins:

„(2) O politică comună în domeniul azilului, cuprinzând un sistem european comun de azil, este un element constitutiv al obiectivului Uniunii Europene de stabilire progresivă a unui spațiu de libertate, securitate și justiție deschis celor care, forțați de împrejurări, caută în mod legitim protecție în Uniune.

[…]

(4) Convenția de la Geneva și protocolul aferent constituie elementul-cheie al sistemului juridic internațional de protecție a refugiaților.

[…]

(12) Obiectivul principal al prezentei directive este, pe de o parte, să se asigure că toate statele membre pun în aplicare criterii comune de identificare a persoanelor care au o nevoie reală de protecție internațională și, pe de altă parte, să asigure un nivel minim de beneficii respectivelor persoane în toate statele membre.

[…]

(24) Este necesară adoptarea unor criterii comune privind recunoașterea statutului de refugiat al solicitanților de azil în sensul articolului 1 din Convenția de la Geneva.

[…]

(29) Una dintre condițiile pentru a putea obține statutul de refugiat, în sensul articolului 1 secțiunea A din Convenția de la Geneva, este existența unei legături cauzale între motivele de persecuție, și anume cele legate de rasă, religie, naționalitate, opinie politică sau apartenența la un anumit grup social, și actele de persecuție sau lipsa protecției împotriva acestor acte.”

5 În temeiul articolului 2 litera (d) din respectiva directivă, în sensul acesteia, „«refugiat» înseamnă orice resortisant al unei țări terțe care, ca urmare a unei temeri bine fondate de a fi persecutat din cauza rasei sale, a religiei, a naționalității, a opiniilor politice sau a apartenenței la un anumit grup social, se află în afara țării al cărei cetățean este și care nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să solicite protecția respectivei țări […]”.

6 Articolul 4 din directiva menționată, care figurează în capitolul II din aceasta, intitulat „Evaluarea cererilor de protecție internațională”, prevede:

„(1) Statele membre pot considera că este obligația solicitantului să prezinte, de îndată ce este posibil, toate elementele necesare în sprijinul cererii sale de protecție internațională. Statele membre au obligația de a evalua, în cooperare cu solicitantul, elementele relevante ale cererii.

(2) Elementele menționate la alineatul (1) înseamnă informațiile furnizate de solicitant și toate documentele de care acesta dispune privind vârsta sa, trecutul său, inclusiv al rudelor relevante, identitatea, cetățenia sau cetățeniile, țara sau țările, precum și localitatea sau localitățile în care a avut reședința anterioară, cererile anterioare de azil, itinerarul, documentele de călătorie, precum și motivele care justifică cererea de protecție internațională.

(3) Evaluarea unei cereri de protecție internațională se efectuează la nivel individual, luându-se în considerare următoarele elemente:

(a) toate faptele pertinente privind țara de origine în momentul luării unei decizii privind cererea, inclusiv actele cu putere de lege și actele administrative ale țării de origine, și de modul lor de aplicare;

(b) informațiile și documentele relevante prezentate de solicitant, inclusiv informațiile care permit să se stabilească dacă solicitantul a făcut sau ar putea face obiectul unei persecuții sau al unor vătămări grave;

(c) statutul individual și situația personală a solicitantului, inclusiv factori precum trecutul, sexul și vârsta acestuia, pentru a se stabili dacă, ținând seama de situația personală a solicitantului, actele la care solicitantul a fost sau riscă să fie expus ar putea fi considerate o persecuție sau o vătămare gravă;

(d) dacă solicitantul, de când a părăsit țara de origine, a întreprins numai activități având ca scop unic sau scop principal crearea unor condiții necesare pentru a depune o cerere de protecție internațională, pentru a se evalua dacă respectivele activități ar expune solicitantul la o persecuție sau o vătămare gravă în cazul în care s-ar întoarce în țara de origine;

(e) dacă există probabilitatea rezonabilă ca solicitantul să se prevaleze de protecția unei alte țări în care ar putea solicita cetățenia.

(4) Faptul că solicitantul a fost deja persecutat, a suferit deja vătămări grave sau a făcut deja obiectul amenințării directe a unei astfel de persecuții sau a unor astfel de vătămări reprezintă un indiciu serios al temerilor fondate ale solicitantului de a fi persecutat sau al riscului real de a suferi vătămări grave, cu excepția cazului în care există motive întemeiate de a crede că respectiva persecuție sau respectivele vătămări grave nu se vor mai repeta.

(5) Atunci când statele membre aplică principiul conform căruia este obligația solicitantului să își susțină cererea și când anumite aspecte din declarațiile solicitantului nu sunt susținute de dovezi documentare sau de altă natură, aceste aspecte nu necesită o confirmare în cazul în care sunt îndeplinite următoarele condiții:

(a) solicitantul a depus un efort real de a-și susține cererea;

(b) au fost prezentate toate elementele relevante de care dispune solicitantul și s-a furnizat o explicație satisfăcătoare în ceea ce privește absența unor alte elemente de probă relevante;

(c) declarațiile solicitantului sunt considerate coerente și plauzibile și nu sunt contrazise de informații generale și specifice cunoscute, relevante pentru cererea sa;

(d) solicitantul a depus cererea de protecție internațională de îndată ce a fost posibil, cu excepția cazului în care solicitantul poate dovedi un motiv întemeiat pentru care nu a procedat astfel, precum și

(e) credibilitatea generală a solicitantului a putut fi stabilită.”

7 Articolul 9 din aceeași directivă, intitulat „Acte de persecuție”, prevede:

„(1) Pentru a fi considerat drept un act de persecuție în sensul articolului 1 secțiunea A din Convenția de la Geneva, acesta trebuie:

(a) să fie suficient de grav prin natura sau prin caracterul său repetat pentru a constitui o încălcare gravă a drepturilor fundamentale ale omului, în special a drepturilor de la care nu este posibilă nicio derogare în temeiul articolului 15 paragraful 2 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale[, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950], sau

(b) să fie o acumulare de diverse măsuri, inclusiv de încălcări ale drepturilor omului, care să fie suficient de gravă pentru a afecta un individ în mod similar cu cele menționate la litera (a).

(2) Actele de persecuție, în sensul alineatului (1), pot lua, printre altele, următoarele forme:

[…]

(e) urmărirea penală sau sancțiuni în cazul refuzului de a efectua serviciul militar în situații de conflict, atunci când serviciul militar ar presupune comiterea unor infracțiuni sau îndeplinirea unor acte care intră sub incidența motivelor de excludere prevăzute la articolul 12 alineatul (2);

[…]

(3) În conformitate cu articolul 2 litera (d), trebuie să existe o legătură între motivele menționate la articolul 10 și actele de persecuție în sensul alineatului (1) din prezentul articol sau absența protecției împotriva unor astfel de acte."

8 Articolul 10 din Directiva 2011/95 are următorul cuprins:

„(1) Atunci când evaluează motivele persecuției, statele membre țin seama de următoarele elemente:

[…]

(e) noțiunea de opinii politice include, în special, opiniile, ideile sau credințele într-un domeniu legat de potențialii agenți de persecuție menționați la articolul 6, precum și de politicile și metodele acestora, indiferent dacă respectivele opinii, idei sau credințe se traduc sau nu prin acte întreprinse de solicitant.

(2) Atunci când se evaluează dacă un solicitant este îndreptățit să se teamă că va fi persecutat, este indiferent dacă posedă efectiv caracteristica legată de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau opinii politice care stau la originea persecuției, atât timp cât o astfel de caracteristică îi este atribuită de agentul de persecuție."

9 Articolul 12 din această directivă, intitulat „Excluderea", prevede la alineatul (2):

„Orice resortisant al unei țări terțe sau orice apatrid este exclus de la recunoașterea statutului de refugiat atunci când există motive întemeiate pentru a crede că:

(a) a comis o infracțiune împotriva păcii, o crimă de război sau o crimă împotriva umanității în sensul instrumentelor internaționale elaborate pentru a prevedea dispoziții privind astfel de infracțiuni;

[…]"

Dreptul german

10 Asylgesetz (Legea privind azilul), în versiunea aplicabilă în cauza principală (denumită în continuare „AsylG"), prevede la articolul 3, intitulat „Acordarea statutului de refugiat":

„(1) Un străin este refugiat în sensul [Convenției de la Geneva] dacă acesta

1. ca urmare a unei temeri bine fondate de a fi persecutat din cauza rasei sale, a religiei, a naționalității, a opiniilor politice sau a apartenenței la un anumit grup social,

2. se află în afara țării (de origine)
   a) al cărei cetățean este și care nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să solicite protecția respectivei țări,

[…]

(2) Un străin nu este refugiat în sensul alineatului (1) atunci când există motive întemeiate pentru a crede că

1. a comis o infracțiune împotriva păcii, o crimă de război sau o crimă împotriva umanității, în sensul instrumentelor internaționale elaborate pentru a prevedea dispoziții privind astfel de infracțiuni,

2. a comis o infracțiune gravă de drept comun în afara teritoriului federal, înainte de a fi admis ca refugiat, în special o acțiune deosebit de crudă, chiar dacă este comisă într-un scop pretins politic, sau

3. s-a făcut vinovat de acte contrare scopurilor și principiilor Națiunilor Unite.

[…]”

11 Articolul 3a din AsylG, intitulat „Acte de persecuție”, prevede:

„(1) Este considerat un act de persecuție în sensul articolului 3 alineatul (1) un act care

1. este suficient de grav prin natura sau prin caracterul său repetat pentru a constitui o încălcare gravă a drepturilor fundamentale ale omului, în special a drepturilor de la care nu este posibilă nicio derogare în temeiul articolului 15 paragraful 2 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale […], sau

2. este o acumulare de diverse măsuri, inclusiv de încălcări ale drepturilor omului, care este suficient de gravă pentru a afecta un individ în mod similar cu cele menționate la punctul 1 de mai sus.

(2) Actele de persecuție, în sensul alineatului (1), pot lua, printre altele, următoarele forme:

[…]

5. urmărirea penală sau sancțiuni în cazul refuzului de a efectua serviciul militar în situații de conflict, atunci când serviciul militar ar presupune comiterea unor infracțiuni sau îndeplinirea unor acte care intră sub incidența motivelor de excludere prevăzute la articolul (3) alineatul (2) din prezenta lege,

[…]

(3) Trebuie să existe o legătură între motivele de persecuție menționate în dispozițiile articolului 3 alineatul (1) punctul 1 coroborate cu cele ale articolului 3b și actele de persecuție în sensul alineatelor (1) și (2) ale prezentului articol sau absența protecției împotriva unor astfel de acte.”

12 Articolul 3b din AsylG, intitulat „Motivele persecuției”, prevede:

„(1) La evaluarea motivelor persecuției în aplicarea articolului 3 alineatul (1) punctul 1, este necesar să se țină seama de următoarele elemente:

[…]

5. noțiunea de opinii politice include, în special, opiniile, ideile sau credințele într-un domeniu legat de potențialii agenți de persecuție menționați la articolul 3c, precum și de politicile și metodele acestora, indiferent dacă respectivele opinii, idei sau credințe se traduc sau nu prin acte întreprinse de străin.

(2) Atunci când se evaluează dacă un solicitant este îndreptățit să se teamă că va fi persecutat, este indiferent dacă posedă efectiv caracteristica legată de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau opinii politice care stau la originea persecuției, atât timp cât o astfel de caracteristică îi este atribuită de agentul de persecuție."

Litigiul principal și întrebările preliminare

13 La 6 noiembrie 2014, EZ, cetățean sirian, și-a părăsit țara. Acesta a ajuns în Germania la 5 septembrie 2015, iar la 28 ianuarie 2016 a depus o cerere de azil.

14 El a precizat că, în luna noiembrie a anului 2014, a fugit din Siria pentru a nu efectua acolo serviciul militar, de teama participării la războiul civil. Acesta obținuse o amânare a efectuării serviciului militar până în luna februarie a anului 2015 pentru a-și finaliza studiile universitare.

15 La 11 aprilie 2017, Oficiul Federal pentru Migrație și Refugiați i-a acordat acestuia statutul conferit prin protecție subsidiară, însă i-a respins cererea de azil, pentru motivul că nu ar fi fost supus el însuși unor persecuții în Siria care l-au determinat să își părăsească țara. Potrivit acestei autorități, întrucât persoana interesată doar a fugit de războiul civil, nu ar trebui să se teamă de persecuții dacă s-ar întoarce în Siria. În orice caz, nu ar exista nicio legătură de cauzalitate între actele de persecuție și motivele de persecuție care pot da dreptul la recunoașterea calității de refugiat.

16 La 1 mai 2017, EZ a formulat o acțiune împotriva acestei decizii la instanța de trimitere, Verwaltungsgericht Hannover (Tribunalul Administrativ din Hanovra, Germania). El consideră în esență că, din cauza fugii sale din țara de origine pentru a se sustrage de la obligația efectuării serviciului militar și din cauza cererii de azil introduse în Germania, este expus unui risc de persecuție care justifică acordarea în favoarea sa a statutului de refugiat.

17 Instanța de trimitere constată că jurisprudența națională nu este constantă în ceea ce privește cererile de azil formulate de recruții sirieni care au fugit din țara lor pentru a se sustrage de la efectuarea serviciului militar și care, ca urmare a acestui fapt, sunt expuși riscului de urmărire penală și de sancțiuni în cazul întoarcerii în țara lor.

18 În aceste condiții, Verwaltungsgericht Hannover (Tribunalul Administrativ din Hanovra) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 9 alineatul (2) litera (e) din [Directiva 2011/95] trebuie interpretat în sensul că «refuzul de a efectua serviciul militar în situații de conflict» nu implică în mod necesar faptul că persoana în cauză a refuzat să efectueze serviciul militar în cadrul unei proceduri formale de refuz, în cazul în care legislația statului de origine nu prevede un drept de a refuza efectuarea serviciului militar?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare: articolul 9 alineatul (2) litera (e) din [Directiva 2011/95] protejează și persoanele care, după expirarea perioadei de amânare a serviciului militar, nu se pun la dispoziția autorităților militare din țara de origine și se sustrag înrolării forțate prin fugă?

3) În cazul unui răspuns afirmativ la a doua întrebare: articolul 9 alineatul 2 litera (e) din [Directiva 2011/95] trebuie interpretat în sensul că serviciul militar efectuat de un recrut care nu cunoaște viitorul domeniu militar în care va fi utilizat «ar include» în mod direct sau indirect «comiterea unor infracțiuni sau îndeplinirea unor acte care intră sub incidența motivelor de excludere prevăzute la articolul 12 alineatul (2)» doar din cauza faptului că armata țării sale de origine comite în mod repetat și sistematic astfel de infracțiuni sau acte utilizând recruți?

4) Articolul 9 alineatul (3) din [Directiva 2011/95] trebuie interpretat în sensul că, și în cazul unei urmăriri penale în sensul articolului 9 alineatul (2) litera (e), conform articolului 2 litera (d), motivele menționate la articolul 10 trebuie să fie legate de actele de persecuție prevăzute la articolul 9 alineatele (1) și (2) sau de lipsa de protecție împotriva unor astfel de acte?

5) În cazul unui răspuns afirmativ la a patra întrebare: legătura prevăzută la articolul 9 alineatul (3) coroborat cu articolul 2 litera (d) din [Directiva 2011/95] între urmărirea penală sau aplicarea unor sancțiuni penale ca urmare a refuzului de a efectua serviciul militar și motivul de persecuție există deja pentru simplul fapt că urmărirea penală sau sancțiunile sunt legate de refuz?"

Cu privire la întrebările preliminare

Observații introductive

19 Trebuie amintit, în primul rând, că din considerentele (4) și (12) ale Directivei 2011/95 reiese că Convenția de la Geneva constituie elementul-cheie al sistemului juridic internațional de protecție a refugiaților și că această directivă a fost adoptată, printre altele, pentru ca toate statele membre să pună în aplicare criterii comune de identificare a persoanelor care au o nevoie reală de protecție internațională.

20 Interpretarea dispozițiilor Directivei 2011/95 trebuie interpretate în lumina structurii generale și a scopului acesteia, cu respectarea Convenției de la Geneva și a celorlalte tratate în domeniu, menționate la articolul 78 alineatul (1) TFUE. Astfel cum rezultă din considerentul (16) al respectivei directive, această interpretare trebuie efectuată cu respectarea drepturilor recunoscute de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2015, Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, punctul 23 și jurisprudența citată).

21 Trebuie amintit, în al doilea rând, că, potrivit articolului 2 litera (d) din Directiva 2011/95, refugiatul este în special un resortisant al unei țări terțe care se află în afara țării al cărei cetățean este „ca urmare a unei temeri bine fondate de a fi persecutat" din cauza rasei sale, a religiei, a naționalității, a opiniilor politice sau a apartenenței la un anumit grup social și care nu poate sau, „din cauza acestei temeri", nu dorește să solicite „protecția" respectivei țări. Astfel, ca urmare a împrejurărilor existente în țara sa de origine, resortisantul în discuție trebuie să aibă temerea fondată de a fi persecutat pentru cel puțin unul dintre cele cinci motive enumerate în această directivă și în Convenția de la Geneva (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2015, Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, punctul 24 și jurisprudența citată).

22 În al treilea rând, trebuie subliniat că articolul 9 din Directiva 2011/95 definește elementele care permit ca anumite acte să fie considerate persecuție în sensul articolului 1 secțiunea A din Convenția de la Geneva. În această privință, articolul 9 alineatul (1) litera (a) din directiva respectivă prevede că actele relevante trebuie să fie suficient de grave prin natura sau prin repetarea lor pentru a constitui o încălcare gravă a drepturilor fundamentale ale omului, în special a drepturilor absolute de la care nu este posibilă nicio derogare în temeiul articolului 15 paragraful 2 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Pe de altă parte, articolul 9 alineatul (1) litera (b) din directiva menționată prevede că o acumulare de diverse măsuri, inclusiv de încălcări ale drepturilor omului, care este suficient de gravă pentru a afecta un individ în mod comparabil cu cele prevăzute la articolul 9 alineatul (1) litera (a) din aceeași directivă. trebuie deopotrivă considerată persecuție. Din aceste dispoziții reiese că, pentru ca o încălcare a drepturilor fundamentale să constituie persecuție în sensul articolului 1 secțiunea A din Convenția de la Geneva, aceasta trebuie să atingă un anumit nivel de gravitate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2015, Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, punctul 25 și jurisprudența citată).

23 În al patrulea rând, trebuie să se arate că, în temeiul articolului 4 alineatul (3) literele (a)-(c) din Directiva 2011/95, în cadrul evaluării individuale a cererii de protecție internațională, trebuie să se ia în considerare toate faptele pertinente privind țara de origine în momentul luării unei decizii privind cererea, informațiile și documentele pertinente prezentate de solicitant, precum și statutul individual și situația personală a acestuia.

24 Acestea sunt considerațiile în lumina cărora trebuie interpretate dispozițiile articolului 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2011/95, potrivit cărora actele de persecuție, în sensul alineatului (1) al acestui articol, pot lua, printre altele, forma urmăririi penale sau a sancțiunilor în cazul refuzului de a efectua serviciul militar în situații de conflict, atunci când serviciul militar ar presupune comiterea unor infracțiuni sau îndeplinirea unor acte care intră sub incidența motivelor de excludere prevăzute la articolul 12 alineatul (2) din această directivă.

25 Pe de altă parte, în ceea ce privește cauza principală, din indicațiile furnizate de instanța de trimitere reiese că infracțiunile pe care EZ ar fi putut fi determinat să le comită în calitate de recrut în cadrul războiului civil sirian sunt „crime de război” sau „crime împotriva umanității” menționate la articolul 12 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2011/95.

Cu privire la prima și la a doua întrebare

26 Prin intermediul primelor două întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că se opune, atunci când legislația statului de origine nu prevede posibilitatea de a refuza efectuarea serviciului militar, ca acest refuz să fie constatat în cazul în care persoana vizată nu și-a formalizat refuzul potrivit unei proceduri stabilite și a fugit din țara de origine fără să se pună la dispoziția autorităților militare.

27 Potrivit articolului 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2011/95, actele de persecuție la care susține că a fost expus cel care solicită să i se recunoască calitatea de refugiat în temeiul acestei dispoziții trebuie să rezulte din refuzul său de a efectua serviciul militar. În consecință, acest refuz trebuie să constituie singurul motiv care să permită persoanei interesate să evite participarea la crimele de război vizate la articolul 12 alineatul (2) litera (a) din aceeași directivă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2015, Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, punctul 44).

28 În consecință, împrejurarea că solicitantul statutului de refugiat s-a abținut să recurgă la o procedură având ca obiect obținerea statutului de obiector de conștiință exclude orice protecție în temeiul articolului 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2011/95, cu excepția cazului în care solicitantul menționat dovedește că nicio procedură de o astfel de natură nu i-ar fi fost disponibilă în situația sa concretă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2015, Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, punctul 45).

29 În special, atunci când posibilitatea de a refuza efectuarea serviciului militar nu a fost prevăzută de legislația statului de origine și atunci când nu există, în consecință, nicio procedură în acest scop, nu se poate impune recrutului să își formalizeze refuzul potrivit unei proceduri stabilite.

30 În plus, în această ipoteză, având în vedere caracterul nelegal al respectivului refuz în temeiul legislației statului de origine și urmărirea penală și sancțiunile la care acesta îl expune pe autorul său, nu poate exista așteptarea rezonabilă ca acesta din urmă să își fi exprimat refuzul în fața autorităților militare.

31 Aceste împrejurări nu sunt însă suficiente pentru a se stabili caracterul real al refuzului persoanei interesate de a efectua serviciul militar. În conformitate cu articolul 4 alineatul (3) literele (a)-(c) din Directiva 2011/95, este necesar ca aceasta să fie evaluată, precum alte elemente prezentate în susținerea cererii de protecție internațională, ținându-se seama de toate faptele pertinente privind țara

de origine în momentul luării unei decizii privind cererea, de informațiile și de documentele prezentate de solicitant, precum și de statutul individual și de situația personală a acestuia, astfel cum s-a amintit la punctul 23 din prezenta hotărâre.

32 În consecință, articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că nu se opune, atunci când legislația statului de origine nu prevede posibilitatea de a refuza efectuarea serviciului militar, ca acest refuz să fie constatat în cazul în care persoana vizată nu și-a formalizat refuzul potrivit unei proceduri stabilite și a fugit din țara de origine fără să se pună la dispoziția autorităților militare.

Cu privire la a treia întrebare

33 Prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că, pentru un recrut care refuză efectuarea serviciului militar în caz de conflict, dar care nu cunoaște viitorul domeniu militar în care va fi utilizat, îndeplinirea serviciului militar ar presupune comiterea unor infracțiuni sau îndeplinirea unor acte care intră sub incidența motivelor de excludere prevăzute la articolul 12 alineatul (2) din această directivă doar din cauza faptului că armata țării sale de origine comite în mod repetat și sistematic astfel de infracțiuni sau acte utilizând recruți.

34 Este doar de competența autorităților naționale, sub controlul instanței, să aprecieze dacă efectuarea serviciului militar de către solicitantul statutului de refugiat în temeiul articolului 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2011/95 l-ar conduce în mod necesar sau, cel puțin foarte probabil, pe acesta din urmă la a comite crimele menționate la articolul 12 alineatul (2) din aceeași directivă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2015, Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, punctul 40).

35 Această apreciere a faptelor trebuie să se întemeieze pe o serie de indicii de natură să dovedească, având în vedere ansamblul împrejurărilor în cauză, în special cele referitoare la faptele relevante privind țara de origine în momentul luării unei decizii privind cererea, precum și la statutul individual și la situația personală a solicitantului, că situația de ansamblu face plauzibilă săvârșirea crimelor invocate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2015, Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, punctul 46).

36 În plus, Curtea a stabilit că nu sunt excluse, din principiu, situațiile în care solicitantul nu ar participa decât în mod indirect la comiterea unor astfel de crime, întrucât, printre altele, nu ar face parte din trupele de luptă, ci, de exemplu, ar fi afectat la o unitate logistică sau tehnică (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2015, Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, punctul 37).

37 În contextul sirian de război civil generalizat existent la momentul luării deciziei cu privire la cererea persoanei interesate, și anume în luna aprilie a anului 2017, și având în vedere în special comiterea în mod repetat și sistematic a unor crime de război de către armata siriană, inclusiv prin intermediul unităților formate din recruți, bine documentată potrivit instanței de trimitere, probabilitatea ca un recrut să fie determinat să participe, în mod direct sau indirect, indiferent de domeniul în care va fi utilizat, la săvârșirea crimelor vizate, pare foarte ridicată, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.

38 În consecință, articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că, pentru un recrut care refuză efectuarea serviciului militar în situații de conflict, dar care nu cunoaște viitorul domeniu militar în care va fi utilizat, într-un context de război civil generalizat caracterizat prin comiterea în mod repetat și sistematic a unor crime sau acte prevăzute la articolul 12 alineatul (2) din aceeași directivă, de către armată prin intervenția recruților, efectuarea serviciului militar ar presupune participarea, în mod direct sau indirect, la comiterea unor asemenea crime sau acte indiferent de domeniul în care va fi utilizat.

Cu privire la a patra întrebare

39 Prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 9 alineatul (3) din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că trebuie să existe o legătură între motivele menționate la articolul 10 din această directivă și urmărirea penală și sancțiunile prevăzute la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din aceeași directivă.

40 Este necesar să se răspundă la această întrebare nu numai în lumina textului articolului 9 menționat, ci și în lumina contextului său și a intenției legiuitorului Uniunii.

41 În primul rând, din modul de redactare a articolului 9 alineatul (3) din Directiva 2011/95 reiese că trebuie să existe o legătură între motivele menționate la articolul 10 din această directivă și actele de persecuție în sensul articolului 9 alineatul (1) din aceasta sau absența protecției împotriva unor astfel de acte. În consecință, cerința unei legături între motivele menționate la articolul 10 și actele de persecuție în sensul articolului 9 alineatul (1) este valabilă în special pentru actele de persecuție enumerate la articolul 9 alineatul (2), inclusiv pentru cele prevăzute la litera (e) a acestei dispoziții.

42 În al doilea rând, această interpretare este conformă chiar cu definiția noțiunii de „refugiat” în sensul articolului 2 litera (d) din Directiva 2011/95, și anume un resortisant al unei țări terțe sau un apatrid care, ca urmare a unei temeri bine fondate de a fi persecutat pentru unul dintre cele cinci motive enumerate de această dispoziție și dezvoltate la articolul 10 din directivă și care nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să solicite protecția țării în care avea reședința obișnuită.

43 În al treilea rând, astfel cum se menționează în considerentul (24) al Directivei 2011/95, aceasta urmărește adoptarea unor criterii comune privind recunoașterea statutului de refugiat în sensul Convenției de la Geneva. În consecință, conform prevederilor articolului 1 secțiunea A punctul 2) din această convenție, directiva menționată limitează beneficiul dreptului de azil la persoanele care manifestă temeri justificate de a fi persecutate din cauza rasei, a religiei, a naționalității, a apartenenței la un anumit grup social sau a opiniilor politice, astfel cum reiese și din considerentul (29) al directivei.

44 Având în vedere considerațiile de mai sus, articolul 9 alineatul (3) din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că impune existența unei legături între motivele menționate la articolul 10 din această directivă și urmărirea penală și sancțiunile prevăzute la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din directiva menționată.

Cu privire la a cincea întrebare

45 Prin intermediul celei de a cincea întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă dispozițiile articolului 9 alineatul (2) litera (e) coroborate cu cele ale articolului 9 alineatul (3) din Directiva 2011/95 trebuie interpretate în sensul că existența unei legături între motivele menționate la articolul 2 litera (d), precum și la articolul 10 din această directivă și urmărirea penală și sancțiunile aplicate în cazul refuzului de a efectua serviciul militar prevăzute la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din directiva menționată trebuie considerată dovedită pentru simplul fapt că urmărirea penală și sancțiunile sunt legate de acest refuz.

46 Mai întâi, trebuie să se arate că, întrucât vizează urmărirea penală și sancțiunile aplicate în cazul refuzului de a efectua serviciul militar în caz de conflict atunci când serviciul militar ar presupune comiterea unor infracțiuni sau îndeplinirea unor acte care intră sub incidența clauzelor de excludere prevăzute la articolul 12 alineatul (2) din Directiva 2011/95, articolul 9 alineatul (2) litera (e) din aceasta din urmă definește anumite acte de persecuție prin motivul acestora, iar acest motiv este diferit de cele enumerate în mod limitativ la articolul 2 litera (d) și la articolul 10 din această directivă, și anume, rasa, religia, naționalitatea, opiniile politice sau apartenența la un anumit grup social.

47 Desigur, în numeroase ipoteze, refuzul de a efectua serviciul militar este expresia opiniilor politice, fie că acestea constau în respingerea oricărei utilizări a forței militare, fie în opoziția față de politica sau de metodele autorităților statului de origine, a convingerilor religioase sau este motivată de apartenența la un anumit grup social. În aceste cazuri, actele de persecuție la care poate conduce acest refuz sunt legate de același motive.

48 Cu toate acestea, astfel cum a arătat doamna avocată generală la punctul 67 din concluziile sale, refuzul de a efectua serviciul militar poate avea, de asemenea, motive distincte de cele cinci motive de persecuție menționate mai sus. Acesta poate fi motivat, printre altele, de temerea de a se expune la pericolele pe care le presupune efectuarea serviciului militar într-un context de conflict armat.

49 În consecință, a admite că refuzul de a efectua serviciul militar în condițiile definite la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2011/95 este legat, în orice caz, de unul dintre cele cinci motive de persecuție prevăzute de Convenția de la Geneva ar însemna, în realitate, să se adauge la aceste cinci motive alte motive de persecuție și să se extindă, astfel, domeniul de aplicare al acestei directive în raport cu cel al Convenției de la Geneva. Or, o astfel de interpretare ar fi contrară intenției clare a legiuitorului Uniunii, prezentată în considerentul (24) al directivei menționate, de a armoniza în cadrul Uniunii punerea în aplicare a statutului de refugiat în sensul Convenției de la Geneva.

50 Pentru acest motiv, existența unei legături între cel puțin unul dintre motivele de persecuție menționate la articolul 10 din această directivă și urmărirea penală și sancțiunile prevăzute la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din aceasta nu poate fi considerată dovedită și nici, în consecință, nu poate fi sustrasă de la examinarea de către autoritățile naționale care evaluează cererea de protecție internațională.

51 Această concluzie este confirmată de modalitățile de evaluare a cererilor de protecție internațională prevăzute de Directiva 2011/95.

52 Astfel, această directivă prevede la articolul 4 alineatul (1) că statele membre pot considera că este obligația solicitantului să prezinte, de îndată ce este posibil, toate elementele necesare în sprijinul cererii sale de protecție internațională. Cu toate acestea, declarațiile unui solicitant de protecție internațională nu constituie decât punctul de plecare al procesului de evaluare a faptelor și a circumstanțelor efectuat de autoritățile competente (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 ianuarie 2018, F, C-473/16, EU:C:2018:36, punctul 28). Astfel, aceeași dispoziție prevede că statului membru îi revine sarcina de a evalua, în cooperare cu solicitantul de protecție internațională, elementele relevante ale cererii.

53 Or, printre elementele relevante supuse evaluării autorităților naționale competente, articolul 4 alineatul (2) din Directiva 2011/95 menționează „motivele care justifică cererea de protecție internațională”, care includ în mod necesar motivul actelor de persecuție la care solicitantul susține că este expus. În consecință, admiterea fără examinare a faptului că urmărirea penală sau sancțiunile aplicate în cazul refuzului de a efectua serviciul militar în împrejurările menționate la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din această directivă sunt legate de unul dintre cele cinci motive de persecuție reținute de Convenția de la Geneva ar presupune să se sustragă de la evaluarea de către autoritățile naționale a unui element esențial al „motivel[or] care justifică cererea de protecție internațională”, contrar celor prevăzute la articolul 4 alineatul (2) din directiva menționată.

54 Cu toate acestea, nu se poate considera că solicitantului de protecție internațională îi revine sarcina de a dovedi existența unei legături între motivele menționate la articolul 2 litera (d), precum și la articolul 10 din Directiva 2011/95 și urmărirea penală și sancțiunile care îi vor fi aplicate acestuia în cazul refuzului de a efectua serviciul militar în condițiile prevăzute la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din aceasta.

55 Astfel, o asemenea sarcină a probei ar fi contrară modalităților de evaluare a cererilor de protecție internațională, după cum sunt definite la articolul 4 din Directiva 2011/95. Pe de o parte, astfel cum s-a amintit la punctul 52 din prezenta hotărâre, articolul 4 alineatul (1) din această directivă permite numai statelor membre să impună solicitantului sarcina „să prezinte, de îndată ce este posibil, toate elementele necesare în sprijinul cererii sale de protecție internațională” și impune statului membru sesizat să evalueze elementele relevante ale cererii. Pe de altă parte, astfel cum a arătat doamna avocată generală la punctul 70 din concluziile sale, articolul 4 alineatul (5) din Directiva 2011/95 recunoaște că un solicitant nu poate fi întotdeauna în măsură să își susțină cererea cu probe scrise sau de altă natură și enumeră condițiile cumulative pentru care astfel de probe nu sunt necesare. În această privință, motivele refuzului de a efectua serviciul militar și, în consecință, urmărirea penală la care este expus constituie elemente subiective ale cererii pentru care o probă directă poate fi deosebit de dificil de adus.

56 În aceste condiții, revine autorităților naționale competente sarcina de a aprecia, având în vedere ansamblul împrejurărilor prezentate de solicitantul de protecție internațională, caracterul plauzibil al legăturii dintre motivele menționate la articolul 2 litera (d), precum și la articolul 10 din Directiva 2011/95 și urmărirea penală și sancțiunile aplicate în cazul refuzului de a efectua serviciul militar în condițiile prevăzute la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din aceasta.

57 În această privință, trebuie subliniat că există o prezumție puternică în sensul că refuzul de a efectua serviciul militar în condițiile precizate la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din această directivă este legat de unul dintre cele cinci motive amintite la articolul 10 din directiva menționată.

58 În primul rând, deși acesta precizează motivul actelor de persecuție menționate la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2011/95, este evident că legiuitorul Uniunii nu a intenționat să facă mai dificilă obținerea statutului de refugiat prin obiectori de conștiință impunând o condiție suplimentară pentru obținerea acestui statut, ci, dimpotrivă, a considerat că acest motiv de persecuție era legat, ca regulă generală, de cel puțin unul dintre cele cinci motive de persecuție care dau dreptul la statutul de refugiat. Astfel, mențiunea specială în această directivă cu privire la obiectorii de conștiință atunci când efectuarea serviciului militar i-ar obliga pe aceștia să comită crime împotriva păcii, crime de război sau crime împotriva umanității este pe deplin coerentă cu excluderea de la statutul de refugiat a autorilor crimelor menționate mai sus, prevăzută la articolul 12 din această directivă.

59 În al doilea rând, astfel cum a menționat doamna avocată generală la punctul 75 din concluziile sale, refuzul de a efectua serviciul militar, în special atunci când acesta este pasibil de sancțiuni severe, permite să se presupună existența unui puternic conflict de valori și de opinii politice sau religioase între persoana interesată și autoritățile țării de origine.

60 În al treilea rând, în contextul unul conflict armat, în special al unui război civil, și în lipsa posibilității legale de a se sustrage de la obligațiile militare, este foarte probabil ca refuzul de a efectua serviciul militar să fie interpretat de autorități ca un act de opoziție politică, independent de motivațiile personale, eventual mai complexe, ale persoanei interesate. Or, potrivit articolului 10 alineatul (2) din Directiva 2011/95, „atunci când se evaluează dacă un solicitant este îndreptățit să se teamă că va fi persecutat, este indiferent dacă posedă efectiv caracteristica legată de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau opinii politice care stau la originea persecuției, atât timp cât o astfel de caracteristică îi este atribuită de agentul de persecuție”.

61 Din considerațiile care precedă rezultă că dispozițiile articolului 9 alineatul (2) litera (e) coroborate cu cele ale articolului 9 alineatul (3) din Directiva 2011/95 trebuie interpretate în sensul că existența unei legături între motivele menționate la articolul 2 litera (d), precum și la articolul 10 din această directivă și urmărirea penală și sancțiunile aplicate în cazul refuzului de a efectua serviciul militar vizate la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din directiva menționată nu trebuie considerată dovedită pentru simplul fapt că urmărirea penală și sancțiunile sunt legate de acest refuz. Există însă o prezumție

puternică în sensul că refuzul de a efectua serviciul militar în condițiile precizate la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din aceeași directivă este legat de unul dintre cele cinci motive amintite la articolul 10 din aceasta. Revine autorităților naționale competente sarcina de a verifica, având în vedere ansamblul împrejurărilor în discuție, caracterul plauzibil al acestei legături.

Cu privire la cheltuielile de judecată

62 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a șasea) declară:

1) **Articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate trebuie interpretat în sensul că nu se opune, atunci când legislația statului de origine nu prevede posibilitatea de a refuza efectuarea serviciului militar, ca acest refuz să fie constatat în cazul în care persoana vizată nu și-a formalizat refuzul potrivit unei proceduri stabilite și a fugit din țara de origine fără să se pună la dispoziția autorităților militare.**

2) **Articolul 9 alineatul (2) litera (e) din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că, pentru un recrut care refuză efectuarea serviciului militar în caz de conflict, dar care nu cunoaște viitorul domeniu militar în care va fi utilizat, într-un context de război civil generalizat caracterizat prin comiterea în mod repetat și sistematic a unor crime sau acte prevăzute la articolul 12 alineatul (2) din această directivă, de către armată prin intervenția recruților, efectuarea serviciului militar ar presupune participarea, în mod direct sau indirect, la comiterea unor asemenea crime sau acte indiferent de domeniul în care va fi utilizat.**

3) **Articolul 9 alineatul (3) din Directiva 2011/95 trebuie interpretat în sensul că impune existența unei legături între motivele menționate la articolul 10 din această directivă și urmărirea penală și sancțiunile prevăzute la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din directiva menționată.**

4) **Dispozițiile articolului 9 alineatul (2) litera (e) coroborate cu cele ale articolului 9 alineatul (3) din Directiva 2011/95 trebuie interpretate în sensul că existența unei legături între motivele menționate la articolul 2 litera (d), precum și la articolul 10 din această directivă și urmărirea penală și sancțiunile aplicate în cazul refuzului de a efectua serviciul militar vizate la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din directiva menționată nu trebuie considerată dovedită pentru simplul fapt că urmărirea penală și sancțiunile sunt legate de acest refuz. Există însă o prezumție puternică în sensul că refuzul de a efectua serviciul militar în condițiile precizate la articolul 9 alineatul (2) litera (e) din aceeași directivă este legat de unul dintre cele cinci motive amintite la articolul 10 din aceasta. Revine autorităților naționale competente sarcina de a verifica, având în vedere ansamblul împrejurărilor în discuție, caracterul plauzibil al acestei legături.**

Semnături